

De Landelijks Studenten Vakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) presenteren:

De effecten van de prestatieafspraken

Een vervolg onderzoek naar de effecten van de prestatieafspraken in het hoger onderwijs

Interstedelijk
Studenten
Overleg

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	5
Onderzoeksopzet.....	7
Inzet, betrokkenheid en druk	8
Profilering	11
Onderzoek	13
Docentkwaliteit	15
Onderwijsintensiteit	17
Studiesucces	19
Excellentie.....	22
Overige bevindingen en aanbevelingen	24
Conclusie.....	26
Bijlage I Vragenlijst	28

Samenvatting

In dit rapport van het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) en de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) staan de resultaten van het vervolgonderzoek naar de effecten van de prestatieafspraken binnen het hoger onderwijs. Dit rapport bouwt voort op het rapport van september 2013¹ met interviews met achttien medezeggenschapsraden over of, en zo ja welke beleidswijzigingen worden doorgevoerd dankzij de prestatie- en profileringsafspraken uit 2012. Ook hebben we gekeken welke effecten studenten merken en wat de medezeggenschapsraden hiervan vinden.

Net als vorig jaar zijn er ontwikkelingen te zien binnen de instellingen. Opvallend is dat een aanzienlijk deel van de medezeggenschappers vaak niet weet of ontwikkelingen op instellingen samenhangen met de prestatieafspraken. Ook bij de stukken voor de midtermreview zijn raden nauwelijks **betrokken**, terwijl de minister dit juist heel belangrijk vindt². Naast communicatie en betrokkenheid, is het ook belangrijk dat de maatregelen die worden doorgevoerd goed worden **geëvalueerd**, omdat onduidelijk is of door de maatregelen de onderwijskwaliteit ook daadwerkelijk zal verbeteren. Bij deze evaluaties is betrokkenheid van studenten en medezeggenschap ook van cruciaal belang. Zij ervaren de effecten namelijk in de collegezaal.

Met betrekking tot de **profilering** zijn weinig raden zich bewust van het gekozen profiel van hun instelling en er wordt op instellingen weinig over gesproken. Landelijke afstemming is belangrijk bij het samenvoegen of schrappen van opleidingen, om te voorkomen dat het opleidingsaanbod en de keuzevrijheid van studenten niet afneemt.

De link tussen **onderwijs en onderzoek** is voor veel raden onduidelijk. Binnen het onderwijs zijn de Centers of Expertise vaak onbekend, waardoor de kennis over onderzoek te weinig wordt benut. De meerwaarde van de Centers voor de studenten is helaas vaak onduidelijk.

De indicator **docentkwaliteit** is goed op weg, in ieder geval op papier. Nu is het belangrijk dat ook in de praktijk de meerwaarde van deze maatregelen wordt aangetoond. De meerwaarde van de mastergraad en een BKO voor de onderwijskwaliteit is nu niet altijd duidelijk bij raden. Daarnaast moeten instellingen voldoende ruimte aan docenten bieden om zich te scholen zonder dat het onderwijs daaronder lijdt.

Wat betreft de **intensivering van het onderwijs** zijn er zorgelijke ontwikkelingen. De verschooning lijkt in te treden in het hoger onderwijs. Ook zien wij een gevaar dat de kwaliteit van de contacturen achteruit gaat, door bijvoorbeeld meer contacturen, maar dan wel met grotere groepen studenten.

Op het gebied van **studiesucces** zijn zeer veel activiteiten zichtbaar; het gebruik van matching, de verhoging van het BSA en het gebruik van tussentoetsen worden veel genoemd door raden. De genomen maatregelen zorgen er wel voor dat het bachelor rendement toeneemt. Echter is hierdoor de (studie)druk op studenten enorm toegenomen en hebben ze minder tijd om zich naast hun studie te ontwikkelen.

Excellentie is één van de onderwerpen die door veel raden wel wordt herkend in het beleid. Door instellingen wordt ingezet op honourstrajecten. Belangrijk is dat deze trajecten ook voor het reguliere

¹ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 6-7.

² 27 maart 2014 heeft minister Bussemaker een brief gestuurd naar de instellingen over de midtermreview. In deze brief is het belang van het betrekken van de medezeggenschap bij de midtermreview extra benadrukt. Zie hiervoor p. 5 van de brief.

onderwijs van meerwaarde zijn, het verband moet duidelijker worden, zodat elke student profijt van deze trajecten heeft.

Inleiding

In de strategische agenda van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) uit 2011 is onder andere aangegeven dat de kwaliteit van het hoger onderwijs verbeterd en het studiesucces verhoogd moet worden. Daarnaast moet er meer profilering en differentiatie binnen het onderwijs komen en moeten onderzoeksresultaten beter gebruikt en toegepast worden. Om deze doelen te bereiken zijn de prestatieafspraken geïntroduceerd. Als prikkel om deze bindende afspraken te halen is voor individuele hoger onderwijs instellingen 5% (prestatieafspraken) en 2% (profilering) van de reguliere begroting van hoger onderwijs instellingen (lump sum) gereserveerd. De prestaties hebben dus financiële consequenties, instellingen die het beter doen krijgen meer geld.

Vervolgens zijn er twee hoofdlijnakkoorden gesloten, namelijk tussen OCW en de HBO-raad (nu Vereniging Hogescholen) en tussen OCW en de VSNU. Deze hoofdlijnenakkoorden bevatten de kaders voor de individuele prestatieafspraken tussen de hoger onderwijs instellingen en OCW. In deze akkoorden is voor een zevental indicatoren gekozen om te kunnen meten hoe het staat met de onderwijskwaliteit, het studiesucces en de maatregelen die daartoe moeten leiden.

In het wo zijn de indicatoren;

- ❖ Excellentie: percentage studenten dat deelneemt aan een door de opleiding als excellent aangemerkt traject.
- ❖ Uitval: percentage studenten dat na het eerste jaar niet meer bij dezelfde instelling staat ingeschreven voor een opleiding.
- ❖ Switch: percentage studenten dat na het eerste jaar aan een andere opleiding binnen dezelfde instelling staat ingeschreven.
- ❖ Bachelorrendement: percentage studenten dat na de nominale studieduur plus één jaar het bachelordiploma heeft behaald. Hierbij wordt alleen gekeken naar de studenten die na het eerste jaar nog voor dezelfde studie staan ingeschreven. Alle studenten die in het eerste jaar zijn uitgevallen of geswitcht, tellen voor het bachelorrendement niet mee.
- ❖ Docentkwaliteit: percentage docenten met een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO). Dit is een bewijs van didactische bekwaamheid van docenten werkzaam in het wetenschappelijk onderwijs.
- ❖ Onderwijsintensiteit: minimaal twaalf contacturen per week in het eerste studiejaar van de bachelor, een instelling kan ook voor een hoger aantal kiezen.
- ❖ Indirecte kosten: de overhead gemeten volgens een van de drie Berenschot methoden.

In het hbo zijn de indicatoren;

- ❖ Uitval: zie bovenstaande definitie.
- ❖ Switch: zie bovenstaande definitie.
- ❖ Bachelorrendement: zie bovenstaande definitie.
- ❖ Excellentie: een instelling kan kiezen uit de volgende drie mogelijke definities: dezelfde als bovenstaand (in het wo) wordt gebruikt; studentenoordeel over de opleiding in het algemeen aan de hand van de NSE of het aantal studenten aan opleidingen met een NVAO label 'goed' of 'excellent'.
- ❖ Docentkwaliteit: percentage docenten met een master of een PhD.
- ❖ Onderwijsintensiteit: zie bovenstaande definitie.

- ❖ Indirecte kosten: verhouding onderwijzend personeel (OP)/onderwijzend ondersteunend personeel (OOP).

Hogescholen en universiteiten moeten tenslotte in het kader van profilering aangeven wat hun sterke punten zijn en waar zij zich in de toekomst op willen richten. Punten waar instellingen niet sterk in zijn kunnen worden afgestoten. Deze voorstellen zijn apart van de indicatoren beoordeeld. Door zich te profileren kunnen instellingen zich onderscheiden van elkaar en zo hun eigen expertises ontwikkelen. De profilering en het onderzoek wat wordt gedaan moet wel afgestemd zijn op (problemen in) de maatschappij en de behoeftes van het bedrijfsleven.

De in 2012 gesloten prestatieafspraken zijn dit jaar op de helft van hun looptijd. De Reviewcommissie Hoger Onderwijs en Onderzoek (RCHO) zal eind 2014 met een midterm review komen. Voor 1 juli 2014 moeten de instelling verantwoording afleggen over de voortgang van de prestatieafspraken middels hun jaarverslag, wat zij aan de commissie moeten toezenden. Instellingen mogen nog beknopte aanvullende informatie meesturen en kunnen een verklarend gesprek met de commissie aanvragen. Wanneer de commissie oordeelt dat de uitvoering van de prestatieafspraken niet van de grond is gekomen zal de commissie de minister adviseren om het toegekende selectieve budget over 2015 en 2016 niet uit te keren.

Naast de midterm review maakt de commissie elk jaar een stelselrapportage waarin kort de veranderingen voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek op stelselniveau worden geschetst. Daarnaast wordt ingegaan op de algehele voortgang en de mogelijke opbrengsten van het profileringsproces.

Dit onderzoek

De studentenorganisaties Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) vinden het belangrijk om zelf jaarlijks de prestatieafspraken te evalueren. Studenten blijken namelijk helaas nauwelijks betrokken te zijn bij het opstellen, invoeren en uitvoeren van de prestatieafspraken. Zo mist de studentenstem bijvoorbeeld in de reviewcommissie. In dit rapport worden medezeggenschappers aan het woord gelaten over hun ervaringen. Op deze manier proberen wij inzicht te geven in de effecten die de prestatieafspraken hebben op studenten, het onderwijs en de manier waarop dit wordt vormgegeven. Verder gaan we ook nog in op de betrokkenheid van de medezeggenschap bij de midterm review.

Onderzoeksopzet

Voor dit onderzoek naar de prestatieafspraken in het hoger onderwijs hebben de LSVb en het ISO met medezeggenschappers van negen hogescholen en negen universiteiten gesproken. Dit waren de volgende instellingen;

Hogescholen: ARTEZ, Christelijke Hogeschool Ede, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool Leiden, Hogeschool Rotterdam, Hogeschool Utrecht, Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Van Hall Larenstein.

Universiteiten: Radboud Universiteit, Rijksuniversiteit Groningen, Technische Universiteit Delft, Technische Universiteit Eindhoven, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Tilburg University en de Wageningen Universiteit.

Allereerst is deze medezeggenschappers een digitale enquête toegestuurd. Hiervoor zijn de vragenlijst van het onderzoek van vorig jaar als uitgangspunt gebruikt. Zo is de vergelijkbaarheid met het onderzoek van vorig jaar zoveel mogelijk gewaarborgd. Hierdoor wordt de ontwikkeling in de prestatieafspraken per jaar zichtbaar gemaakt. De complete vragenlijst is in bijlage I toegevoegd.

Daarna zijn er een drietal bijeenkomsten georganiseerd waar de respondenten in groepjes van maximaal zes personen een aantal vragen diepgaander behandelden. De eerste bijeenkomst was bij een bijeenkomst van het Studentenoverleg Medezeggenschap (SOM), een organisatie die zich inzet voor medezeggenschappers in het hbo. De tweede bijeenkomst was bij een samenkomst van het Landelijk Overleg Fracties (LOF), een organisatie die zich inzet voor medezeggenschappers in het wo. De laatste bijeenkomst was een werkgroepavond van het ISO, waar zowel medezeggenschappers uit het wo en het hbo bijeenkwamen.

Deze opzet verschilt met die van het onderzoek van vorig jaar. Toen werd er met alle respondenten een individueel interview gehouden. Voor de vergelijkbaarheid heeft dit weinig gevolgen, omdat elke raad in de enquête de mogelijkheid heeft gehad om overal een antwoord op te geven en de interviews voor de context gehouden werden. Op deze manier hebben we dezelfde data verzameld als met een individueel interview.

In dit onderzoek zijn alle resultaten geanonimiseerd. Dit om de vertrouwelijke band tussen de medezeggenschappers en het instellingsbestuur niet te schaden. Soms worden er voorbeelden gegeven, deze voorbeelden komen op meerdere instellingen voor en zijn dus niet herleidbaar.

Dit verslag geeft eerst een overzicht van alle uitkomsten. Daarna worden die, waar mogelijk, met de resultaten van vorig jaar vergeleken en tenslotte worden de resultaten geduid en worden aanbevelingen gedaan om de prestatieafspraken te versterken.

Half juni hebben we de deelgenomen raadsleden nagebeld met twee vragen over hun betrokkenheid bij de midterm review. Namelijk hoe ze betrokken worden bij de midterm review en of dit verandert is na de brief van de Minister aan de instellingen over de midterm review.

Inzet, betrokkenheid en druk

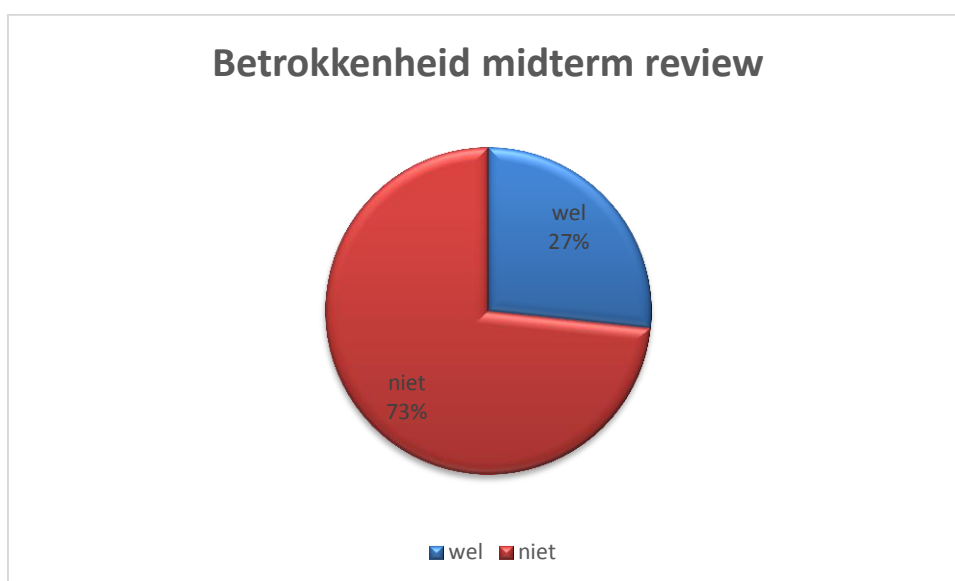
In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de inzet van de instellingen, hoe de medezeggenschap bij de invoering van de prestatieafspraken betrokken wordt en of er druk achter de prestatieafspraken zit.

Inzet

Er zijn veel en grote verschillen te zien tussen de verschillende instellingen. Drie raden geven aan dat hun instelling niet actief bezig is met de prestatieafspraken. Raden geven aan dat de afspraken tijdens de raadvergaderingen niet aan de orde komen of dat er geen link wordt gelegd tussen het behandelde beleid en de prestatieafspraken. Bij de overige instellingen worden in meer of mindere mate veranderingen doorgevoerd met als hoofdargument de invoering van de prestatieafspraken en de noodzaak om die straks te behalen.

Betrokkenheid

Bij een viertal instellingen wordt aangegeven dat de prestatieafspraken als zodanig niet in de vergaderingen behandeld worden. Dit kan komen doordat het onderwerp of überhaupt niet op de agenda staat of omdat de link met de prestatieafspraken en het voorgestelde beleid niet expliciet wordt gemaakt. Bij vijf instellingen zijn de instelling en de medezeggenschap van die instelling er wel mee bezig.

Betrokkenheid midterm review

Van de 15 raden die wij gesproken hebben, zijn slechts 4 raden betrokken bij de midterm review. De andere raden worden niet bij het proces betrokken. Op de vraag of de raden verschil zagen in hoeverre ze betrokken worden bij het proces, voor en na de brief van de minister over de midtermreview³ kunnen we kort zijn. Geen enkele raad zag enig verschil in de wijze waarop ze betrokken werden bij de midterm review.

³ 27 maart 2014 heeft minister Bussemaker een brief gestuurd naar de instellingen over de midtermreview. In deze brief is het belang van het betrekken van de medezeggenschap bij de midtermreview extra benadrukt. Zie hiervoor p. 5 van de brief

Druk

Hoewel niet overal het directe verband met de prestatieafspraken duidelijk is, zit er bij de meeste instellingen wel druk achter om de prestatieafspraken te halen. Dertien raden geven aan dat er veel druk achter zit en plannen snel worden doorgevoerd. Dit is een toename in vergelijking met vorig jaar.

Vijf raden geven zelfs aan dat het instellingsbestuur verwacht de prestatieafspraken niet te halen. Dit is hetzelfde aantal als vorig jaar. Twee raden geven aan dat er nu al geld op de begroting wordt gereserveerd om de financiële gevolgen daarvan op te vangen. Op deze manier hebben de prestatieafspraken dus een negatief effect op de gelden die normaal beschikbaar waren voor het onderwijs. Geen van deze raden geeft aan dat er in vergaderingen gesproken wordt over veranderde omstandigheden die hier de oorzaak van kunnen zijn. Dit is iets waar de RCHO naar gaat kijken tijdens de midterm review. Het feit dat er nu niet met medezeggenschappers over gesproken wordt zou er op kunnen wijzen dat hier straks ook geen beroep op wordt gedaan.

Conclusie en aanbevelingen

Uit de inzet en de betrokkenheid komt een beeld naar voren dat het voor een grote groep medezeggenschappers niet duidelijk is wat er gebeurt omtrent de prestatieafspraken, terwijl de minister heeft aangegeven dat het belangrijk is dat de prestatieafspraken breed gedragen moeten worden binnen instellingen. Bovendien, wil de medezeggenschap zijn taak als studentenvertegenwoordiger goed uitvoeren, dan is het belangrijk het beleid en de context van het beleid te begrijpen. Het is daarmee belangrijk dat de medezeggenschap goed betrokken wordt bij het beleid wat voortvloeit uit de prestatieafspraken en de context van dit beleid scherp heeft. De communicatie tussen het instellingsbestuur en de medezeggenschap moet goed zijn en het instellingsbestuur moet het grotere plaatje van beleid duidelijk schetsen. Ook moet de medezeggenschap bij de overdracht op volgende raadsleden het historische besef vergroten om zo zichzelf in staat te stellen om het grotere geheel te zien.

Wat betreft de druk om beleid door te voeren blijft het belangrijk dat maatregelen weloverwogen genomen worden. Studenten mogen nooit de dupe worden van ondoordacht beleid. Het is dan ook van belang dat alle maatregelen die in het kader van de prestatieafspraken doorgevoerd worden,

afzonderlijk geëvalueerd worden met de medezeggenschap. De medezeggenschap weet immers vanuit studentenperspectief wat de consequenties van beleid zijn en zo is het goed mogelijk de effectiviteit van de onderwijsveranderingen in kaart te brengen.

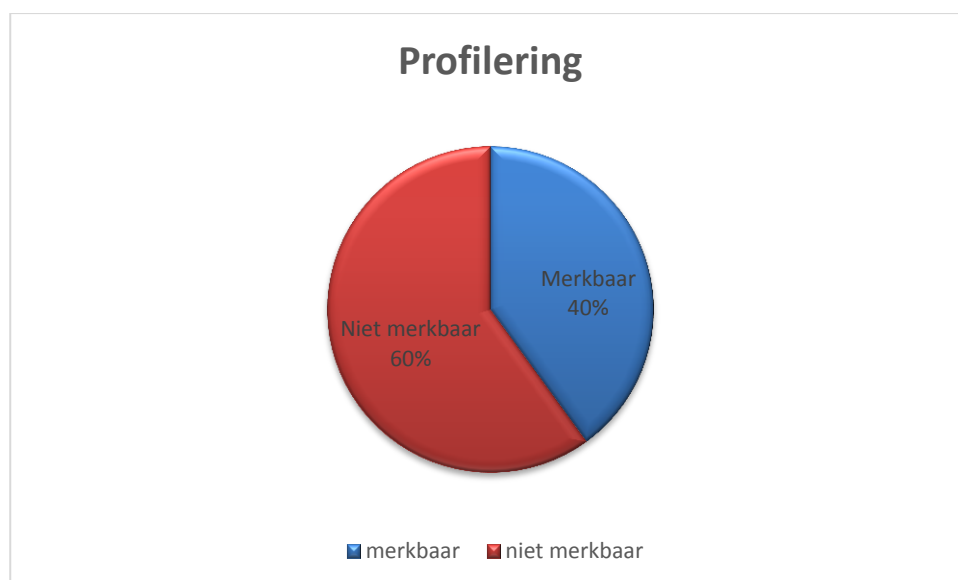
Kijkend naar de betrokkenheid van de medezeggenschap bij de midtermreview kunnen we niet anders concluderen dan dat de instellingen de raden links laten liggen. Ondanks het feit dat de Minister de instellingen opgeroepen heeft om voor een breed draagvlak te zorgen en de studenten medezeggenschap bij de midterm review te betrekken lijkt dit geen effect te hebben gehad. Het is zeer treurig om te zien dat instellingen zo weinig geven om de input van studenten in dit ook voor hen zeer belangrijke proces. Wij hopen dat de review commissie dit gebrek aan betrokkenheid meeneemt in hun review en dat instellingen dwingend aangespoord worden om hier alsnog werk van te maken.

Profilering

In dit hoofdstuk worden de gekozen profilering van instellingen en welke effecten de medezeggenschap ziet van deze keuze behandeld. Daarna wordt ingegaan op de effecten die de profileringskeuze specifiek op het opleidingsaanbod heeft.

Algemene effecten profilering

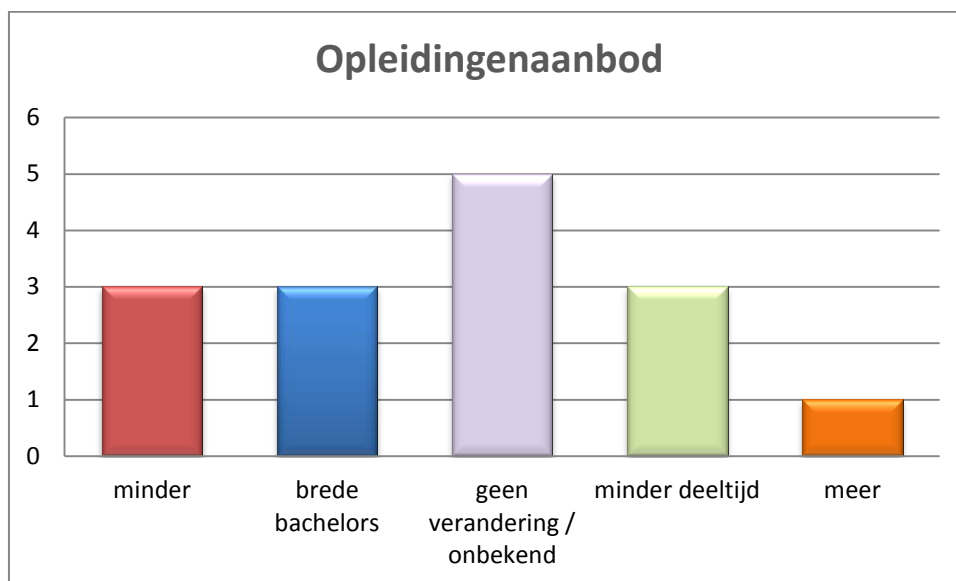
Wat betreft de profilering zijn de signalen ook wisselend. Veel raadsleden zijn slechts op de hoogte van het profiel doordat ze het instellingsplan ter voorbereiding op de interviews voor dit onderzoek hebben doorgelezen. Bij zes raden wordt aangegeven dat er niks te merken is van het gekozen profiel, er is niets veranderd dankzij het gekozen profiel of er wordt niet over gesproken. Bij drie instellingen hebben de raden wel het idee dat de profilering duidelijk naar voren komt, bijvoorbeeld binnen het opleidingsaanbod, maar zij gaven aan dat het niet duidelijk is of dit een gevolg of de oorzaak is van de gekozen profilering. Twee raden geven expliciet aan dat de profilering voort komt uit een al jaren bezig zijnde verandering die nog steeds doorloopt zonder dat de prestatieafspraken daar invloed op hebben gehad.

Effecten op opleidingsaanbod

Als er gekeken wordt naar de effecten van de prestatieafspraken in zijn geheel op het opleidingsaanbod, dan zijn er wel enige interessante ontwikkelingen zichtbaar. Drie raden geven aan dat er opleidingen verdwijnen en worden samengevoegd. Het gaat hierbij om kleine opleidingen, voornamelijk in de alfa en gamma wetenschappen. Dit zijn opleidingen die niet onder de gekozen onderzoekszwaartepunten vallen. Drie raden geven aan dat de opleidingen breder worden. Dit past in de trend om meer bachelors breed in te richten, het waarom van deze trend is niet iedereen duidelijk, soms wordt wel het verband gelegd met studiesucces. Eén instelling is juist weer bezig om de brede bachelors uit elkaar te halen.

Bij drie instellingen wordt aangegeven dat er (veel) minder deeltijdopleidingen aangeboden worden. Over deze ontwikkeling zijn de betrokken raadsleden erg negatief, zeker in het kader van leven lang leren. De expliciet vermelde vermindering van het deeltijd aanbod is een nieuwe ontwikkeling in dit onderzoek die vorig jaar nog niet naar voren is gekomen. De groep instellingen waar het algemene onderwijsaanbod terugloopt is hetzelfde gebleven.

Conclusie en aanbevelingen

Het blijft voor de meeste raden, en daarmee zeker ook voor de meeste reguliere studenten, onzichtbaar welk profiel er door de instelling gekozen is en wat de effecten daarvan zijn. Vorig jaar was dit ook al het geval, toen gaven 14 van de 18 raden aan niets van de profilering te merken⁴. Dit verdient zeker aandacht van de reviewcommissie wanneer er naar dit deel gekeken wordt tijdens de midterm review en stelselrapportage. Een profiel moet immers bekend zijn en nageleefd worden binnen een instelling. Het is daarom van belang dat instellingen zich inspannen om het gekozen profiel duidelijker naar voren laten komen en de studenten hierbij betrekken.

Bij de raden die wel zicht hebben op de effecten is er een duidelijke trend te herkennen. Het aantal opleidingen neemt af en daarmee ook het keuzeaanbod voor studenten. Op deze manier dreigen disciplines uit Nederland te verdwijnen en dat is zorgelijk, want wanneer deze disciplines eenmaal uit het programma zijn geschrapt, is het zeer lastig om deze weer op te nemen. De RCHO heeft het belang van landelijke afstemming bij de profilering ook in haar stelselrapportage benadrukt:

“Zo stelt de KNAW (2013, pagina 38) bijvoorbeeld dat: “[..] er dus (mogelijk afgezien van het medisch gebied) geen sprake lijkt van een actieve structurele interactie tussen lokale profilering en nationale afstemming[..].” De reviewcommissie onderstreept het belang van landelijke afspraken en is van mening dat deze niet strijdig zijn met profilering door instellingen. Wanneer instellingen verschillende, duidelijk onderscheidende keuzes maken, kunnen profilering en landelijke afstemming juist samengaan.” P. 28 stelselrapportage 2013 – RCHO

De afname van het deeltijdaanbod is zorgelijk gezien de noodzaak om een tienjarige negatieve trend⁵ om te buigen.

⁴ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 6-7.

⁵ Zie cijfers DUO: sinds het begin van deze eeuw is de instroom van eerstejaars deeltijdstudenten meer dan gehalveerd: van ruim 19.000 studenten in 2001 naar nog geen 8.000 in 2012. Zie ook het rapport van ResearchNed: kenmerken, wensen en behoeften deeltijd hoger onderwijs

Onderzoek

Als onderdeel van hun profilering hebben instellingen ook keuzes moeten maken waar de zwaartepunten binnen het onderzoek komen te liggen.. In het hbo zijn Centers of Expertise opgericht om dit te bewerkstelligen. Deze centers hebben tot doel hoogwaardig onderwijsaanbod te verbinden met praktijkgericht onderzoek en een nauwe samenwerking met het werkveld gericht op kenniscirculatie en valorisatie te stimuleren.⁶

In dit hoofdstuk wordt bekeken of medezeggenschappers iets gemerkt hebben van de toegenomen focus in het onderzoek. Voor de hogeschoolraden is daarnaast gekeken naar de plaats van de Centers of Expertise binnen het onderwijs.

Focus op onderzoek

Wanneer wordt gekeken naar een mogelijke toename in de focus op onderzoek bij de instellingen dan is wederom een wisselend beeld te zien. Vijf instellingen zien geen toename in de focus, vier instellingen zien juist wel een toename en één instelling weet het niet. Dit is een kleine verandering ten opzichte van vorig jaar toen drie raden een toename in de focus op onderzoek zagen.

Centers of Expertise

In het hbo zijn er Centers of Expertise opgestart om de bovengenoemde focus te bereiken. Slechts één raad geeft echter aan dat het Center of Expertise zichtbaar is in het onderwijs binnen de instelling. Zes raden geven aan dat ze er weinig tot niks van merken en dat de centers los van het onderwijs staan. Hetzelfde beeld overheerst ook bij de vraag of deze centers bijdragen aan de kwaliteit van het onderwijs. Vijf raden vinden van niet, twee weten het niet en twee vinden van wel. Ook dit beeld sluit aan bij dat van vorig jaar, toen waren de effecten hier ook niet zichtbaar van. Een oorzaak hiervoor zou kunnen zijn is dat de Center(s) of Expertise losse onderdelen van de instelling zijn, en geen onderdeel van de reeds bestaande domeinen. Verder was de meerwaarde voor de studenten ook niet duidelijk,

⁶ Vereniging Hogescholen. (2011). *Hoofdlijnenakkoord OCW – hbo-raad*. Verkregen via: http://www.vereniginghogescholen.nl/publicaties-en-verenigingsafspraken/cat_view/43-publicaties/158-publicaties-gesorteerd-op-verschijningsjaar/138-2011

hier lijkt geen verandering in te hebben plaatsgevonden. Tekenend voor deze situatie was de volgende uitspraak van één van de raadleden, die door meerdere werd herkend:

“Om eerlijk te zijn heb ik nog nooit iets van ons Center of Expertise gezien, anders dan dat ze op de onderwijsbegroting staan voor een substantieel geldbedrag.”

Conclusie en aanbevelingen

De verwevenheid van onderzoek en onderwijs is nog niet zo ver gevorderd als wenselijk zou zijn. Zeker in het hbo werpt de inzet op de Centers of Expertise nog nauwelijks vruchten af. Raden geven aan geen idee te hebben wat het center doet en wat het effect op het onderwijs is. Dit is een vergelijkbaar beeld als vorig jaar.⁷ De koppeling met het onderwijs wordt bijna niet gemaakt en daardoor ontbreekt ook het effect op de kwaliteit. De inzet op een specifieke focus is wellicht een reden hiervoor. Hierdoor komt immers maar een klein gedeelte van de studenten in aanraking met het onderzoek en blijft de wisselwerking met de rest van de studenten uit. Het is belangrijk dat de centers meer bekendheid krijgen bij studenten. Dit zou kunnen worden bereikt door de Centers of Expertise onderdeel te maken van de bestaande domeinen waar het betreffende Center het meeste raakvlak mee heeft. Docenten staan op deze manier dicht bij het onderzoek, of zijn hier zelf dan ook werkelijk mee bezig, waardoor zij beter in zijn staat onderzoek met onderwijs te verbinden.

⁷ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 14.

Docentkwaliteit

Voor de indicator docentkwaliteit is gekeken welke maatregelen instellingen nemen om hun doelstellingen te halen. Daarnaast is er gevraagd wat de studenten hiervan merken en of medezeggenschappers het idee hebben dat deze maatregelen effect hebben op de docentkwaliteit.

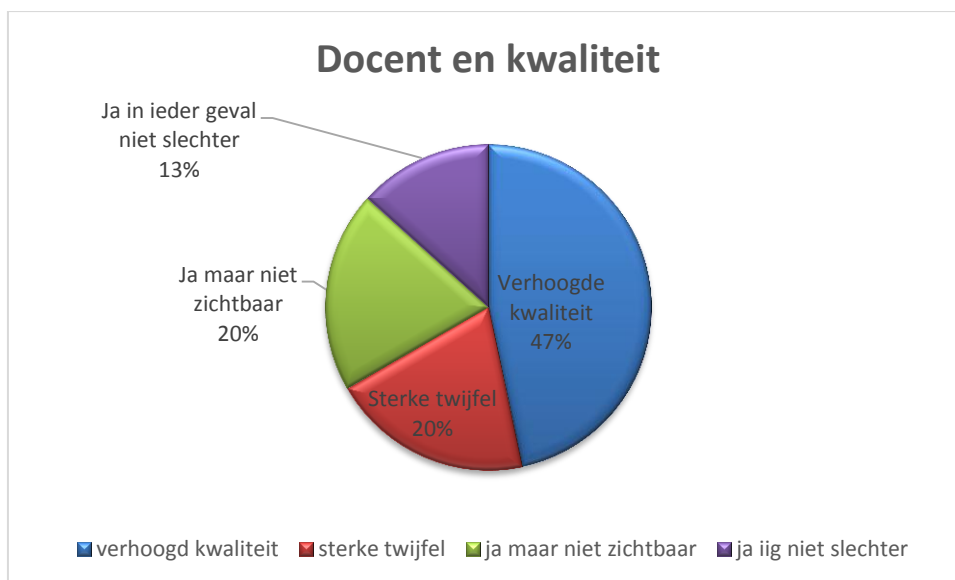
Maatregelen

Er wordt veel gedaan om de afgesproken indicatoren omtrent docentkwaliteit te behalen. In het hbo worden er op twee instellingen alleen nog docenten met een master graad aangenomen. De huidige docenten worden aangezet om een master opleiding te gaan volgen.

Bij de universiteiten is eenzelfde beweging gaande met de basiskwalificatie onderwijs (BKO). Op twee instellingen worden nieuwe docenten verplicht om een BKO te halen. Verder worden er scholingsafspraken gemaakt met het reeds actieve personeel om de doelstelling te behalen. Twee raden geven aan dat hun instellingen ervan uitgaan dat de doelen gehaald gaan worden. Op één instelling verwacht nu al dat de afspraken hierover niet behaald worden.

Effect op studenten

Ondanks de duidelijke focus op de verwezenlijking van de afspraken omtrent docentkwaliteit is er enige scepsis welke resultaten dit gaat opleveren. Twee raden geven aan dat de extra scholing tot een hogere werkdruk voor de docenten leidt waar het onderwijs direct onder lijdt. Twee raden geven aan dat zij niet het idee hebben dat studenten er iets van gaan merken in positieve zin. De rest van de raden vond het te vroeg om hier antwoord op te kunnen geven.

Op de expliciete vraag of de maatregelen tot een betere kwaliteit van de docenten leidt, zijn de meningen wederom verdeeld. Van drie universiteiten geven de raden aan dat ze het sterk betwijfelen, zeker omdat de inrichting van het BKO door de instellingen zelf wordt vormgegeven en er grote verschillen zijn in de inhoud en uitvoering. Zeven raden geven aan dat ze verwachten dat de docentkwaliteit zal verbeteren, drie andere raden vermoeden echter dat alleen de studenten daar niks van zullen merken. Twee raden denken dat dit wel het geval is en geven daarbij aan dat de studenten er

anders in ieder geval niet slechter van zullen worden. Vorig jaar gaf bijna de helft van de ondervraagde hbo medezeggenschappers aan dat zij de meerwaarde van een masterdiploma niet in zagen⁸.

Conclusie en aanbevelingen

De meeste instellingen lijken goed op weg om hun doelstellingen op deze indicator te halen. Wel is het belangrijk dat aangetoond wordt wat het belang van de scholing is voor docenten en welke voordelen studenten hiervan merken in het onderwijs. Neem dit bijvoorbeeld mee in de evaluatie van docenten door de studenten en zorg dat de uitkomsten van die evaluatie ook voor studenten inzichtelijk worden gemaakt.

Voor universiteiten geldt dat het BKO nu erg verschilt per instelling, algemene kwaliteitseisen kunnen helpen om te waarborgen dat een BKO-certificaat ook echt iets betekent.

Op het hbo moet er ruimte blijven bestaan voor de vakdocent uit de praktijk die geen mastergraad heeft. Instellingen moeten docenten die wel een mastergraad gaan halen, helpen om er een te kiezen die daadwerkelijk van toegevoegde waarde is. Daarnaast moet de docent ook voldoende tijd krijgen voor de scholing, omdat studenten anders de dupe van de hogere werkdruk worden. Dit beeld is vergelijkbaar met de conclusies uit het onderzoek van vorig jaar, toen de conclusie werd getrokken dat een papiertje niet per definitie tot een goede docent leidt. De helft van de raden uit het hbo gaf destijds aan niet te geloven dat een mastergraad tot betere docenten leidt. Bij het BKO werd gewaarschuwd voor het gevaar dat het slechts een administratieve handeling werd. Ook gaven raden toen aan dat de extra scholing voor een hogere werkdruk bij docenten zorgt, wat juist ten koste van het onderwijs gaat. Als alternatief werd destijds het meer gebruiken van vak evaluaties binnen het onderwijs gegeven.⁹ Een gevaar op de hbo instellingen ligt in het aanname beleid van de hogescholen. Meerdere malen is door raden aangegeven dat alleen docenten met een mastergraad op zak worden aangenomen en dat er weinig geïnvesteerd wordt in scholing. De vraag is of docenten die een mastergraad op zak hebben ook daadwerkelijk de beste zijn.

⁸ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 8-9.

⁹ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 8-10.

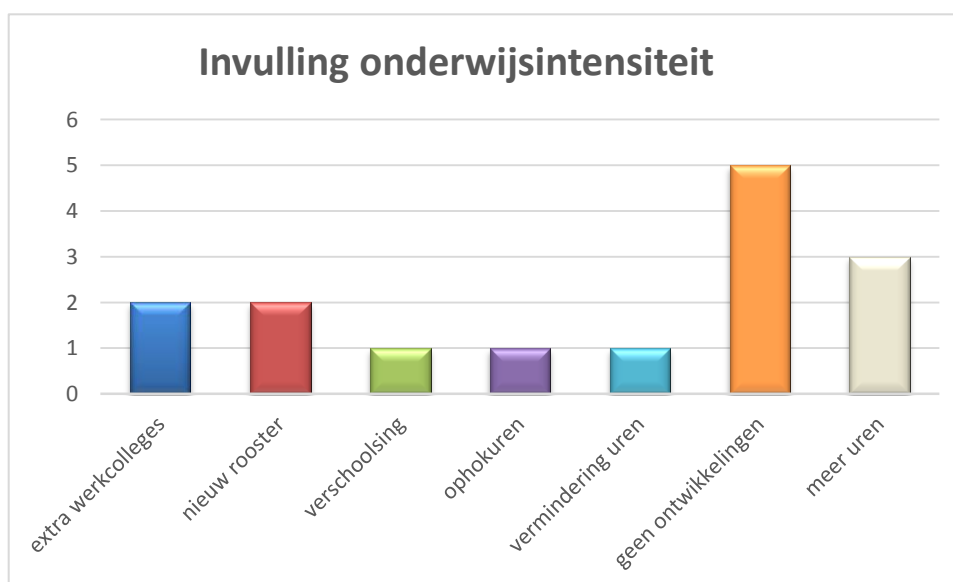
Onderwijsintensiteit

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop instellingen het onderwijs intensiveren. Het minimum hiervoor vormt de in de hoofdlijnenakkoorden vastgestelde norm van twaalf contacturen per week in het eerste studiejaar. Sommige instellingen doen hier een schepje bovenop. Andere instellingen streven juist naar een lager uren aantal per week dan ze nu aanbieden, omdat dit bij hen nu juist te hoog ligt. Het lijkt er op dit moment op dat de afgesproken twaalf uren in het eerste jaar overal gehaald wordt.

Wijze waarop

Vijf raden geven aan dat er geen ontwikkelingen op dit gebied met betrekking tot onderwijsintensivering zijn, deze instellingen kunnen hun ambitie halen zonder extra maatregelen. De maatregelen die de andere instellingen doorvoeren om hun onderwijs te intensiveren verschillen erg van elkaar. Twee instellingen geven aan dat er extra werkcolleges gegeven worden.

Er zijn ook negatieve ontwikkelingen, één raad geeft aan dat de invoering van deze norm tot verschooling van het academische onderwijs heeft geleid. Een andere raad geeft aan dat de groepen waarin lesgegeven wordt groter zijn geworden om niet meer docenten te hoeven inzetten. Weer een andere raad laat weten dat de “ophokuren” hun intrede hebben gedaan vanwege de intensivering in het hoger onderwijs. Bij een andere instelling neemt het aantal contacturen juist af, al waren de contacturen daar eerder bovengemiddeld. Vorig jaar waren er ook al twee instellingen die waarschuwden voor verschooling, verder speelde de discussie omtrent de definitie van contacturen heel sterk. Het is jammer dat daar nog geen oplossing voor gevonden lijkt te zijn.

Conclusie en aanbevelingen

Om ervoor te zorgen dat de intensivering van het onderwijs ook echt een bijdrage levert aan de verbetering van de onderwijskwaliteit moet er verder gekeken worden dan het aantal uren op papier. Het is belangrijk om te meten hoe de uren ingevuld worden, om te voorkomen dat mooie uren aantallen op papier in de collegezaal niets inhoudelijks bijdragen. Deze aanbeveling werd vorig jaar ook gemaakt:

“Er moet meer rekening gehouden worden met de kwaliteit van een contactuur, in plaats van de vorm.”. Verder werd toen de aanbeveling gedaan voor een eenduidige definitie van het begrip contactuur, om de prestatieafspraken meer meetbaar te maken.¹⁰ Beide aanbevelingen komen ook dit jaar weer uit het onderzoek naar voren.

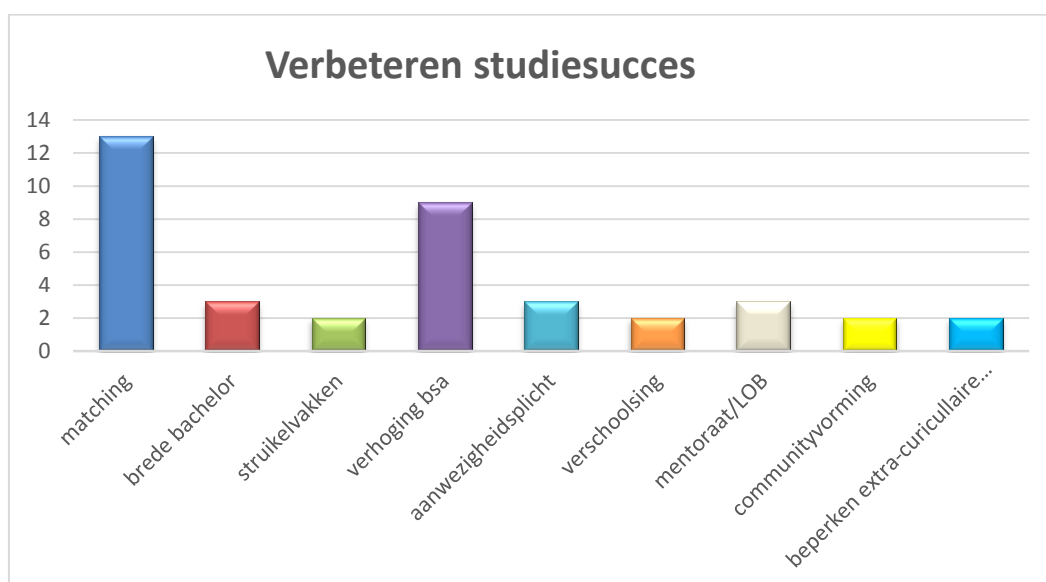
¹⁰ ¹⁰ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 11.

Studiesucces

In dit hoofdstuk worden de maatregelen voor de indicatoren bachelorrendement, uitval en switch samengevat. Allereerst wordt gekeken naar de maatregelen die worden ingevoerd op de instellingen, daarna worden de effecten hiervan bekeken en er wordt afgesloten met een blik op de ontwikkelingen in de wijze van toetsing.

Maatregelen

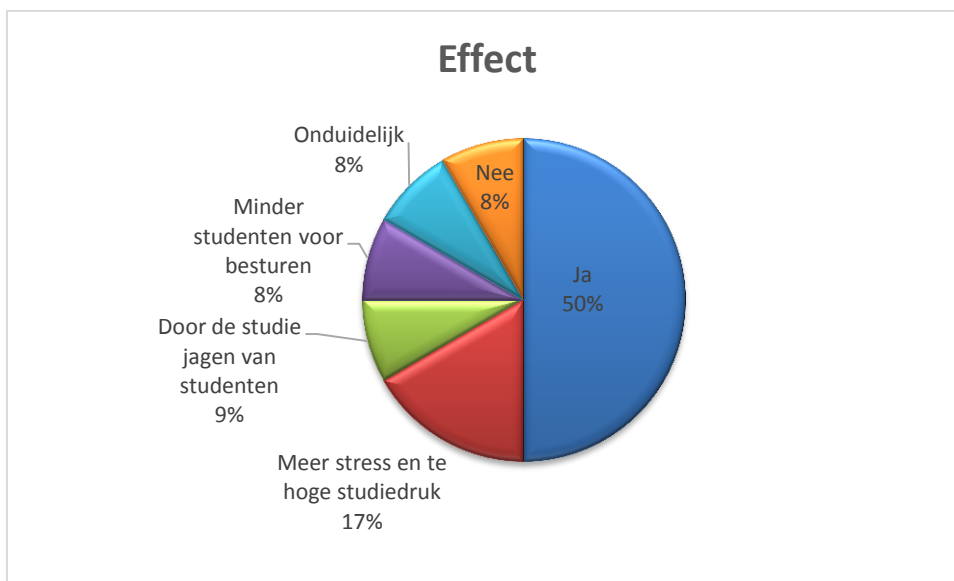
Voor het verbeteren van het studiesucces zijn twee duidelijke favoriete middelen aan te wijzen. Dertien raden geven aan dat hun instelling inzet op de studiekeuzecheck en matching. Daarnaast zetten volgens negen raden hun instellingen in op het verhogen van het bindend studieadvies (BSA). Verder geven raden nog een heel scala aan andere maatregelen op. Op drie instellingen wordt de brede bachelor ingevoerd. Instellingen verplaatsen hiermee het keuzemoment voor de scholieren naar een later moment en proberen zo om studieswitch te beperken. Ook gaven drie raden aan dat er meer ingezet wordt op loopbaanoriëntatie (LOB) en mentoraat. Twee raden geven aan dat community vorming als manier wordt ingezet om het studiesucces te verhogen. Het idee hierachter is dat door community vorming studenten zich meer betrokken voelen bij hun opleiding en zich daardoor meer inzetten, waardoor de uitval zou moeten worden beperkt. Andere maatregelen die er genomen worden zijn de verkorting van de geldigheidsduur van tentamens en het verlagen van het aantal tentamen kansen. Eén instelling geeft aan dat er een scala aan maatregelen genomen wordt zonder dat die ooit geëvalueerd worden. Drie raden geven aan dat er een aanwezigheidsplicht is ingevoerd voor de colleges om uitval te beperken. Naast dit laatste specifieke voorbeeld van verschoolsing waren er ook twee raden die meer algemene verschoolsing als middel gaven. De bovengenoemde maatregelen sluiten aan bij het beeld van vorig jaar, ook toen werd er breed ingezet op matching en het verhogen van het BSA.

Effect

Op de vraag of de maatregelen effect hebben om de uitval en de switch te verminderen antwoorden zes raden met ja. Eén raad geeft aan dat studenten door hun studie worden gejaagd en twee raden geven aan dat er meer stress en een hogere studiedruk voor studenten ontstaan. Voor één raad is het

onduidelijk of dit effect gaat hebben, een andere raad betwijfelt het en één raad geeft aan dat door de studiedruk het een stuk moeilijker wordt om studenten voor besturen te vinden.

Manieren van toetsing

Ook in de wijze van toetsing verandert bij vijf instellingen iets. Dit is verbonden met de wens om de uitval en het rendement te verhogen. Bij alle instellingen waar iets verandert gebeurt dit door de invoering van (meer) tussentoetsen om de studiedruk het hele blok door te laten lopen en niet alleen met een tentamenperiode. De frequentie en de gewichtigheid voor het eindcijfer van de tussentoetsen verschillen per instelling. Zes raden gaven aan dat er geen verschil zit in de wijze van toetsing sinds de invoering van de prestatieafspraken.

De raden hebben nog geen zicht op de effectiviteit van deze maatregel. Wel geven twee raden aan dat het er zorgt voor een zeer hoge toetsdruk bij studenten en dat de stress daardoor ook toeneemt. Dit is een omslag ten opzichte van vorig jaar toen tussentoetsen nog enkel als positief werden beoordeeld¹¹.

Conclusie en aanbevelingen

Op het gebied van studiesucces zijn er zeer veel ontwikkelingen te zien. Hierdoor kan het moeilijk zijn om de afzonderlijke maatregelen goed op waarde te schatten. Hier dient goed naar gekeken worden bij de eindevaluatie van de prestatieafspraken. De grootschalige inzet van matching om de juiste student op de juiste plaats te krijgen wordt als positief ervaren. Verder zijn er ook een aantal negatieve gevolgen die goed in de gaten gehouden moeten worden. Er is sprake van toenemende verschoolsing, tegelijkertijd wordt de druk op studenten opgevoerd, bijvoorbeeld door steeds hogere BSA's en hebben studenten minder tijd om zich naast hun studie te ontwikkelen. Dit kan op lange termijn negatieve gevolgen hebben voor het niveau van de Nederlandse afgestudeerden en voor het studentenleven. Europees gezien behoren de Nederlandse studenten tot de jongst afgestudeerden. Wanneer de gemiddelde leeftijd nog verder afneemt en er ook geen tijd meer is voor sociale ontwikkeling zal een deel van die afgestudeerden niet aan de vraag van de arbeidsmarkt kunnen voldoen. De persoonlijke ontwikkeling van de student en de betrokkenheid bij de studie moet meer centraal komen te staan. Met kleine groepen en actieve werkvormen stimuleer je studenten om zich actief in te zetten. Ook moet er ruimte zijn voor extra curriculaire activiteiten, zodat een student zich kan ontwikkelen naast de studie. Goede begeleiding vanuit de studieadviseur speelt hierin een cruciale rol¹².

Vorig jaar werd reeds gewaarschuwd dat opleidingen studeerbaar moeten blijven en dat deze indicatoren weinig zeggen over de kwaliteit van het onderwijs.¹³

¹¹ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P. 8.

¹² Zie ook de notitie 'Studiesucces, een nieuwe definitie' van het ISO, de LKVV en LSVb uit juni 2014.

¹³ Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond. (2013) *Prestatieafspraken in het hoger onderwijs: een onderzoek naar de effecten van prestatieafspraken*. P.13-14.

Excellentie

Voor de indicator excellentie is onderzocht wat de verschillende instellingen doen aan excellentie. Verder is gekeken of die activiteiten verband houden met de prestatieafspraken en als laatste of de onderwijskwaliteit hierdoor verbetert.

Inzet excellentie

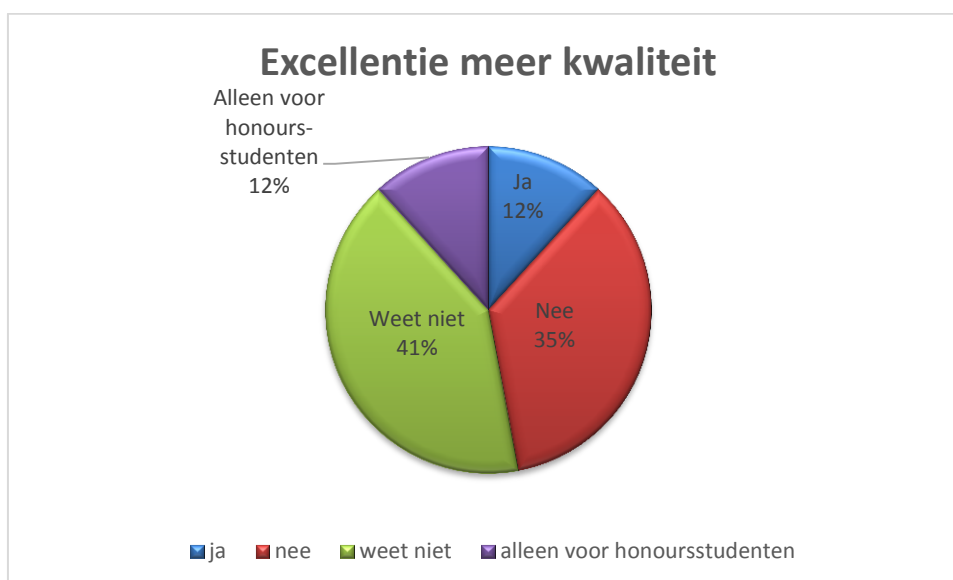
Om tot meer excellentie te komen zetten de bijna alle instellingen in op honoursprogramma's, twaalf raden geven dit expliciet aan. Op één hogeschool wordt ingezet op driejarige vwo programma's om meer excellentie te verkrijgen. Voorbeelden van deze inzet zijn meer aandacht naar de bekendheid van en promotie voor het honourstraject. Daarnaast worden er ook nieuwe programma's gestart.

Samenhang met prestatieafspraken

Hoezeer deze ontwikkelingen met de prestatieafspraken samenhangen, blijft voor de meeste medezeggenschappers onduidelijk. Drie raden geven aan dat het zeer onduidelijk is of er een verband tussen de prestatieafspraken en de honoursprogramma's is. Eén raad geeft aan dat er geen verband is, de honoursprogramma's bestonden daar namelijk al. Slechts één raad ziet dit verband juist wel.

Verhouding excellentie en kwaliteit

Ook op de vraag of de inzet van de instellingen op meer excellentie de onderwijskwaliteit verhoogt, moeten de meeste raden het antwoord schuldig blijven. Zeven raden weten het niet, zes raden vinden dat de kwaliteit niet verbetert, twee raden denken dat de kwaliteit alleen voor de honours-studenten verbetert en slechts twee raden denken dat het gehele onderwijs er van profiteert.

Conclusie en aanbevelingen

Ook excellentie is een indicator waar instellingen werk van maken. Echter blijkt het verband tussen de bestaande excellentieprogramma's en de prestatieafspraken zelden duidelijk te zijn. Hetzelfde geldt voor het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Het is belangrijk dat instellingen zich meer inzetten om het verband tussen de excellente programma's en het reguliere onderwijs te versterken zodat elke student van deze inzet voordeel heeft.

Deelname aan excellentietrajecten is de enige kwaliteitsindicator in het wo. Dit lijkt een slecht gekozen indicator nu er bijna geen verband tussen de twee gezien wordt door de studenten. Het is dan ook aan te raden om bij een nieuwe lichte prestatieafspraken het aantal kwaliteitsindicatoren uit te breiden. Daarnaast geven veel studenten aan dat excellentie wat hen betreft verder gaat dan het volgen van een honoursprogramma: bestuurswerk, topsport en ondernemerschap dragen daar ook zeker aan bij. De indicator wordt nu als te beperkt beschouwd om daadwerkelijk excellentie te meten. Er moet ruimte zijn om de brede definitie van excellentie te gebruiken.

Overige bevindingen en aanbevelingen

Naast deze feedback gericht op de specifieke indicatoren, hebben de raden ook algemene opmerkingen over het systeem van prestatieafspraken gemaakt. Daarnaast werden er in gesprekken alternatieve indicatoren voor de toekomst geopperd.

Overige bevindingen

- Verschillende raden betwijfelen of het mogelijk is om op een kwantitatieve manier kwaliteit te meten. Een duidelijke definitie van kwaliteit lijkt te ontbreken, het is belangrijk dat hier goed over nagedacht wordt bij een volgende ronde prestatieafspraken;
- Er zijn nog steeds veel definitiediscussies binnen instellingen, vooral over de definitie van de contacttijd. Daarnaast is bijvoorbeeld excellentie een begrip dat niet eenduidig gezien wordt;
- Instellingen hebben de medezeggenschap niet altijd naar behoren hebben betrokken bij het proces van de totstandkoming van de prestatieafspraken. Dit is een belangrijke reden voor het gevoel onder sommige raden dat zij met handen en voeten gebonden zijn. Ze staan niet achter de prestatieafspraken en het beleid dat wordt ingevoerd om deze te halen, maar zijn ook gevoelig voor de argumentatie 'maar anders halen we de prestatieafspraken niet en lopen we veel geld mis' wat door het instellingsbestuur gebruikt kan worden.

Toekomstige prestatie indicatoren

Aan de ene kant is het een verantwoordelijkheid van instellingen om beleid door te voeren wat de onderwijskwaliteit verbetert, ongeacht de indicator uit de prestatieafspraken. Aan de andere kant is het kiezen van goede indicatoren cruciaal om van de prestatieafspraken een succes te maken. Bij de huidige indicatoren hebben studenten helaas geen inspraak gehad. Onderstaande indicatoren komen volgens de ondervraagde raden meer tegemoet aan de onderwijskwaliteit.

- Neem deelname aan extra-curriculaire activiteiten mee als maatstaf van de sociale ontwikkeling/excellentie;
- Neem mee waar de alumni naartoe gaan, zo stromen relatief weinig studenten momenteel door naar de wetenschap terwijl dit toch het doel van universitair onderwijs is;
- Neem ook het percentage docenten dat over een SKO beschikt mee;
- Neem het functioneren van de medezeggenschap mee, bijvoorbeeld door het meten van faciliteiten, of te inventariseren hoe opleidingscommissies presteren;
- Kijk naar ratio's zoals die tussen student-docent of studie(loopbaan)begeleiding – student om zicht te krijgen op kleinschalig en persoonlijk onderwijs;
- Alle raden waren erg te spreken over de introductie van matching, de intensiteit en persoonlijke aanpak van dit traject zou ook een mooie toekomstige indicator zijn.

Aanbevelingen naar nieuwe prestatie/kwaliteit afspraken toe

Wanneer er nieuwe prestatieafspraken gemaakt worden, moet de betrokkenheid van studenten hierbij geborgd zijn. Er moet een brede discussie over onderwijskwaliteit op gang komen waarbij alle stakeholders, dus ook de studenten, betrokken zijn. Dat die betrokkenheid bij deze prestatieafspraken niet goed tot stand gekomen is, valt alle partijen aan te rekenen. De medezeggenschap was niet goed op de hoogte van hun rechten, de instellingsbesturen betrokken in

veel gevallen de studenten onvoldoende of niet en de overheid heeft van het gebrek aan betrokkenheid nooit een punt gemaakt.

Om volgende keer niet wederom een valse start te maken moet er een student in de nieuwe reviewcommissie komen te zitten om de betrokkenheid van heel het veld te waarborgen. Daarnaast kan de student in de commissie de plannen beoordelen vanuit het gezichtspunt van de student, diegene die de effecten van de plannen zal ondergaan en die uiteindelijk ook moet profiteren van de kwaliteitsverbetering. Want er zit een groot gat tussen de plannen op papier en de uitwerking daarvan in de praktijk. Idealiter zou dit een student of oud-student zijn die actief betrokken is geweest bij deze ronde van prestatieafspraken maar op dat moment niet meer. Zo blijft de onafhankelijkheid gewaarborgd en kan de (oud) student deelnemen zonder een bepaalde organisatie te vertegenwoordigen.

Conclusie

Algemeen: inzet, betrokkenheid en druk

Uit het onderzoek komt een beeld naar voren dat het voor een deel van medezeggenschappers niet duidelijk is wat het verband is tussen de prestatieafspraken en de ontwikkelingen op de instelling. Voor het draagvlak van de prestatieafspraken, maar ook voor de afzonderlijke maatregelen, is het belangrijk dat dit verband door de instellingen explicieter wordt gemaakt en dat de communicatie, ook naar de reguliere studenten, wordt verbeterd.

Een gevoel wat verder heerst is dat sommige maatregelen de onderwijskwaliteit niet altijd ten goede komen, maar dat het moeilijk is voor medezeggenschapsraden om hier een punt van te maken omdat het argument 'we moeten wel, anders halen we de prestatieafspraken niet', snel tegen hen kan worden gebruikt. Daarom is, naast de communicatie, het ook belangrijk dat de genomen maatregelen op een goede manier geëvalueerd worden. Ook met het oog op de groep medezeggenschapsraden die weldegelijk de druk voelt om maatregelen snel door te voeren. Voorkomen moet worden dat deze maatregelen vanwege de snelle doorvoering de onderwijskwaliteit uiteindelijk onvoldoende verbeteren. Wij dringen aan op deze evaluaties en op het betrekken van de medezeggenschap en studenten hierbij om op deze manier zo goed mogelijk naar de effecten van de verschillende maatregelen afzonderlijk te kijken.

Profilering

Weinig raden zijn zich bewust van het gekozen profiel van hun instelling en er wordt op instellingen weinig over gesproken. Het is van belang dat bij het schrappen of samenvoegen van opleidingen naar het landelijke plaatje te kijken, om te voorkomen dat het opleidingsaanbod en de keuzevrijheid van studenten niet afneemt. Voor een dynamische kenniseconomie is een breed scala aan opleidingen en opleidingsvormen nodig. Het afnemende aantal deeltijdopleidingen is zorgwekkend.

Onderzoek

De link tussen onderwijs en onderzoek wordt nog niet overal voor iedereen duidelijk, het is verstandig om de verbinding tussen Centers of Expertise en het onderwijs in het hbo duidelijker naar voren te laten komen en de kennis van de Centers beter te benutten. Op dit moment is de meerwaarde voor de studenten helaas vaak onduidelijk. Wij maken ons hier veel zorgen over: de bedoeling was onderzoek en onderwijs op deze manier met elkaar te verbinden, maar studenten lijken er nu nog weinig van terug te zien. Het zou zelfs negatief kunnen doorwerken in de onderwijskwaliteit van het reguliere onderwijs, omdat er zoveel geld lijkt te gaan naar de centers in plaats van naar docenten of studiefaciliteiten.

Docentkwaliteit

De indicator docentkwaliteit is goed op weg, in ieder geval op papier. Nu is het belangrijk dat ook in de praktijk de meerwaarde van deze maatregelen wordt aangetoond. De meerwaarde van de mastergraad en een BKO voor de onderwijskwaliteit is nu niet altijd duidelijk bij raden. Daarnaast moeten instellingen voldoende ruimte aan docenten bieden om zich te scholen zonder dat het onderwijs daaronder lijdt.

Onderwijsintensiteit

Wat betreft de intensivering van het onderwijs zijn er zorgelijke ontwikkelingen. De verschooning lijkt in te treden in het hoger onderwijs. Academische waarden als zelfontplooiing, verantwoordelijkheid en zelfdiscipline komen zo onder druk te staan. Door steeds hogere BSA's lijkt een onderwijsfabriek tot stand te komen waar studenten door heen worden gejaagd zonder dat ze nog de mogelijkheid hebben zich breder te ontwikkelen. Dit gaat ten koste van de zelfontplooiings-mogelijkheden van studenten, de kwaliteit van de medezeggenschap en uiteindelijk aan de kwaliteit van de Nederlandse afgestudeerden studenten.

Studiesucces

Op het gebied van studiesucces zijn zeer veel activiteiten zichtbaar; het gebruik van matching, de verhoging van het BSA en het gebruik van tussentoetsen worden veel genoemd door raden. Ook wordt de (studie)druk op studenten opgevoerd en hebben studenten minder tijd om zich naast hun studie te ontwikkelen.

Excellentie

Excellentie is één van de onderwerpen die door veel raden wel wordt herkend in het beleid. Door instellingen wordt ingezet op honourstrajecten. Belangrijk is echter dat deze trajecten ook voor het reguliere onderwijs van meerwaarde zijn, het verband moet duidelijker worden, zodat elke student profijt van deze trajecten heeft.

Vorig jaar

Dit onderzoeksverslag laat zien dat veel trends van het afgelopen jaar zich hebben doorgezet. De prestatieafspraken hebben zeker effect op het onderwijs. Een groot deel van de instellingen is op de goede weg om de gemaakte afspraken te gaan halen. De druk om bepaalde maatregelen door te voeren wordt wel meer gevoeld binnen instellingen. De context van de maatregelen die worden getroffen is echter voor medezeggenschapsraden niet altijd voldoende duidelijk.

Niet alle maatregelen lijken echter een duidelijk effect op het onderwijs te hebben. Zo is het gekozen profiel van instellingen vaak onbekend, zien studenten weinig terug van de Centers of Expertise, moet er worden gewaakt voor de inhoud van contacturen, docentenopleidingen en excellentieprogramma's en zeggen maatregelen die het studiesucces moeten verhogen weinig over onderwijskwaliteit. Het is daarom belangrijk dat er een brede discussie komt over de te gebruiken indicatoren en onderwijskwaliteit. Dit zorgt er hopelijk voor dat de volgende prestatieafspraken breder gedragen worden en zichtbaarder zijn voor alle partijen.

Bijlage I Vragenlijst

1. Algemene vragen

- a. Hoe wordt er binnen jouw instelling uitvoering gegeven aan de gemaakte prestatieafspraken?
- b. Heb je het idee dat er druk zit achter maatregelen om de prestatieafspraken te behalen?

2. Profilering

- a. Jouw instelling heeft voor een bepaalde profilering gekozen. Op welke manier is dit te zien of te merken?
- b. Welke effecten van de prestatieafspraken zie je als het gaat om de opleidingen bij jouw instelling (zijn er bijvoorbeeld opleidingen bijgekomen of verdwenen, of zijn er inhoudelijke veranderingen in hoeverre hangt dit volgens jou samen met de gemaakte prestatieafspraken)?
 - i. Welke ontwikkelingen brengt dit mee voor studenten?

3. Docentkwaliteit

- a. Hoe wil jouw instelling ervoor zorgen dat de prestatieafspraken omtrent docentkwaliteit behaald worden en in hoeverre wordt hier reeds uitvoering aan gegeven?
- b. Welke effecten merk je hier als student van?
- c. Heb je het idee dat docentkwaliteit hierdoor verbetert?

4. Onderwijsintensiteit

- a. Wordt het onderwijs op jouw instelling geïntensiveerd en zo ja op wat voor manier gebeurt dit (ander rooster, meer lessen, grotere of kleinere klassen, meer inloopuren, etc)?

5. Studiesucces

- a. Hoe wil jouw instelling het studierendement, de uitval en switch beperken?
- b. Hebben deze maatregelen effect op het aantal studenten dat uitvalt of switcht volgens jou?
- c. Zijn er andere toetsingsmanieren ingevoerd op je instelling sinds de komst van de prestatieafspraken?
 - i. Zo ja, zijn deze effectief?

6. Focus op onderzoek (alleen voor hbo?)

- a. In hoeverre is er meer focus op onderzoek komen te liggen volgens jou?
- b. Heeft jouw instelling een Center of Expertise?
- c. Merk je iets van deze Centers binnen het onderwijs?
- d. Heb je het idee dat dit de kwaliteit van het onderwijs beïnvloedt en zo ja hoe?

7. Excellentie

- a. Wat doet jouw instelling aan excellentie?
- b. In hoeverre hangt dit samen met de prestatieafspraken?
- c. Heb je het idee dat de onderwijskwaliteit hierdoor verbetert?